

බුදුරජාණන් වහන්සේ පුද්ගලයාගේ ලෞකික හා ලෝකෝත්තර දියුණුවට ඉවහල්වන සෑම විෂයයක් පිළිබඳව ම දහම් දෙසූහ. එහිලා උන්වහන්සේගේ විශේෂ අවධානයට ලක් වූ තේමාවකි, රාජ්‍ය පාලනය. ඊට හේතුව යහපත් දේශපාලන වාතාවරණයක් නොමැති රටක, ප්‍රදේශයක වෙසෙන පුද්ගලයාට තමා අපේක්ෂා කරන ලෞකික හෝ ලෝකෝත්තර දියුණුවක් ලබා ගැනීමට නොහැකි වීම යි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වූ සමයේ උන්වහන්සේට දක්නට ලැබුණු රාජ්‍ය පාලනය හුදෙක් පුද්ගලයාගේ යහපතට බාධා පමුණුවන එකක් විය. සංයුත්ත නිකායේ මාර සංයුත්තයේ රජ්ජ සූත්‍රයේ සඳහන් කරුණකින් එය පැහැදිලි වෙයි. දිනක් බුදුරජාණන් වහන්සේ කොසොල් රට හිමවත් පෙදෙසෙහි වනයක විවේක සුවයෙන් වැඩසිටින විට පහළ වූ සිතිවිල්ලක් වූයේ,

“නොනසමින් නොනස්වමින් නොදිනමින් නොදිනවමින් ශෝක නොකරමින් ශෝක නොකරවමින් දැහැමින් රාජ්‍යය කරවන්නට හැකි ද?” යන්නයි.

(“සකකා නු බො රජ්ජං කාරෙතුං අහනං අසානයං අජ්ඣං අජාපයං අසොචං අසොචයං ධමෙමනාති”)

රාජ්‍ය පාලනය සම්බන්ධව පැවති මෙවන් පසුබිමක බුදුන් වහන්සේ රාජ්‍ය පාලනයට අදාළ ව සිය දේශනා පවත්වමින් ඉදිරිපත් කරන්නට වූයේ රටකට, ප්‍රදේශයකට දැහැමි පාලකයකුගේ අවශ්‍යතාව අනිවාර්ය වියයුතු බව යි.

රටක පළමු වැසියා පාලකයා ය. ඔහු අනුගමනය කිරීම රටවැසියාගේ ස්වභාවය යි. ඒ නිසා ම රටවැසියාගේ යහපත හෝ අයහපත තීරණය වන්නේ පාලකයාගේ නැතහොත් රජුගේ ඇවතුම් පැවතුම් මත ය. පාලකයා දැහැමි අයෙකු වුවහොත් සමස්ත වැසියෝ ම සැපවත් වෙති. මෙම පාඨයෙන් එය පැහැදිලි වේ.

සබ්බං රට්ඨං සුඛං සෙති
රාජා වෙ භොති ධම්මිකො

යම් ගව රැළක නායක ගවයා නිවැරදි ව සෘජු ව ගමන් කරන තාක් සෙසු ගවයෝ ද නිවැරදි ව සෘජු ව ගමන් කරති. එසේ ම ගව නායකයා වැරදි ව ඇද ව ගමන් කරන්නේ නම් සෙසු ගවයෝ ද එසේ ගමන් කරති.

ගවං වෙ කරමානානං
 උජුං ගවජනි පුංගවො
 සබ්බා තා උජුං ගවජනි
 නෙනෙ උජු ගතෙ සති

මෙම නිදර්ශනය ආදර්ශය කර ගන්නා බුදුරජාණන් වහන්සේ පාලකයා සම්බන්ධ ව පුන පුනා ඉදිරිපත් කළ එකම අදහස වූයේ ධාර්මිකත්වය මූලධර්මය වශයෙන් තබා සිය පාලනය පවත්වාගෙන යා යුතු බව යි. පාලකයකුගේ ධාර්මිකත්වය යනු කුමක් ද යන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ දීඝ නිකාය වක්කවත්ති සීහනාද සූත්‍රයේ දී පෙන්වා දී ඇත. ඒ අනුව පාලකයා ධර්මයට ගරු කරන්නෙකි. (ධම්මං ගරු කරොන්තො) ධර්මයට සත්කාර කරන්නෙකි (ධම්මං සක්කරොන්තො) ධර්මයට අවනතව ක්‍රියා කරන්නෙකි (ධම්මං මානෙන්නො) ධර්මයට පුද සත්කාර කරන්නෙකි. (ධම්මං පුජෙන්නො) ධර්මයට අනුකූලව ක්‍රියා කරන්නෙකි. (ධම්මං අපවාය මානො) ධර්මය ධජය ලෙස සලකන්නෙකි. (ධම්මධජො) ධර්මය අධිපතිකොට සලකන්නෙකි. (ධම්මාධිපතෙයො)

මීට අමතර ව දැනුම් පිළිවෙත් ඇසුරෙන් රටවැසියා රැක බලා ගත යුතු ය. යම් විටක පාලකයා අධාර්මික වන්නේ නම් ඔහුගෙන් පසු ව සිටින ඇමති මණ්ඩලය ආදී සියලු දෙනාත් ක්‍රමයෙන් එය ස්වාභාවික පරිසරයට පවා බලපා නැවත එය රට වැසියාට ම අයහපත් අයුරින් ක්‍රියාත්මක වන බව ද බුදුරජාණන් වහන්සේ අංගුත්තර නිකාය වතුක්ක නිපාතයේ අධම්මික සූත්‍රයේ දී පැහැදිලි කළහ.

රටක පාලකයා ධාර්මික වත් පිළිවෙත් රකිමින් සිටීමෙන් පමණක් එරට ධාර්මික වන්නේ නැත. රටක් අධාර්මික වීමට බලපාන ප්‍රධාන සාධකයකි, ආර්ථික අසමතුලිතතාව. ඒ බව වක්කවත්ති සීහනාද සූත්‍රයේ දී අපුරුවට පැහැදිලි කර ඇත. එම නිසා රටේ ධාර්මිකත්වය සුරකින්නට නම් පාලකයා රට තුළ ස්වයං පෝෂිත ආර්ථිකයක් සකස් කර ගැනීමට අදාළ පසුබිම සැකසිය යුතු ය. දීඝ නිකාය කුට්ඨන සූත්‍රයේ දී ඒ බව පැහැදිලි කර ඇත. ඒ අනුව පාලකයා,

01. මූල ධනය (ප්‍රාග්ධනය), වෙළඳපොළ ආදිය ලබා දෙමින් වෙළඳාම ශක්තිමත් කිරීමත්
02. බිත්තර වී, ගොවිපොළ, පොහොර ආදිය ලබා දී කෘෂිකර්මාන්තය ශක්තිමත් කිරීමත්
03. හැකියා මත රැකියා ලබා දී ඊට සරිලන වැටුප් ආදිය සැපයීමෙන් රාජ්‍ය සේවය ශක්තිමත් කිරීමත් කළ යුතු ය.

මේ ආකාර දැනුම් පාලනයක් උදෙසා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් නිර්දේශිත ප්‍රතිපත්තිමය ඉගැන්වීම් රාශියක් ඇත. එනම්,

01. දස සක්විති වන්
02. දස රාජ ධර්ම
03. සප්ත අපරි භානිය ධර්ම
04. සතර සංග්‍රහ වස්තු ආදිය යි.

1. දස සක්විති වන්.

දීඝ නිකායේ වක්ඛවත්ති සිහනාද සූත්‍රයෙන් අවධාරණය කෙරෙන ධාර්මික පාලන ප්‍රතිපත්තියක් ලෙස මෙය දැක්විය හැකි ය. රාජ්‍ය පාලනය සඳහා පරමාදර්ශී පාලකයා ලෙස බුදුසමය පෙන්වා දෙන්නේ සක්විති (චක්‍රවර්ති) රජු ය. ඔහුගේ පාලනයේ ඇති විශේෂතා කීපයකි.

01. දැනුමින් රට පාලනය කිරීම.
02. මිනිස් වර්ගයාගේ පමණක් නොව සිව්පා පක්ෂීන්ගේ පවා ජීවිත සුරක්ෂිත කිරීම.
03. ආර්ථිකය සුරක්ෂිත කිරීම.
04. විශාරදයන්ගෙන් උපදෙස් ලබා ගැනීම.

මෙම කරුණු සියල්ල අන්තර්ගත වන සක්විති වන් 10 මෙසේ ය.

01. රජුගේ පුත්‍ර දාරාදීන්ගේ ධාර්මික රැකවරණය සංවිධානය කිරීම.
02. බල සෙන් පිළිබඳ ධාර්මික රැකවරණය සැලසීම.
03. රාජ්‍යයෙහි අනුයුක්ත ක්ෂත්‍රියයන් පිළිබඳ ව ධාර්මික රැකවරණය සැලසීම.
04. බ්‍රාහ්මණ ගෘහපතියන් පිළිබඳ ධාර්මික රැකවරණය සැලසීම.
05. නියමිතම ජනපදවාසීන් පිළිබඳ ධාර්මික රැකවරණය සැලසීම.
06. රටේ සඳාචාර නියමයන් වන මහණ බමුණන් පිළිබඳ ධාර්මික රැකවරණය සැලසීම.
07. සිව්පා පක්ෂීන් පිළිබඳ ධාර්මික රැකවරණය සැලසීම.
08. රාජ්‍යයේ අධර්ම ක්‍රියා නැවැත්වීමට ක්‍රියා කිරීම.
09. නිර්ධනයන්ට තමා අහිමත කර්මාන්ත සඳහා ධනය පරිත්‍යාග කිරීම.
10. ආත්ම දමනයෙහි නියුක්ත මහණ බමුණන් වෙත වරින් වර එළඹ කුසලය අකුසලය, යහපත අයහපත පිළිබඳ විචාරා දැන ක්‍රියා කිරීම.

2. දසරාජ ධර්ම

දස රාජ ධර්මයෙන් ද දැක්වෙන්නේ පාලකයෙකු සතු විය යුතු උසස් වූ ද උදාර වූ ද ආචාර ධර්ම පද්ධතියකි. ඒවා නම්

**දානං සීලං පරිච්චාගං
අජ්ජවං මද්දවං තපං
අකෙකධො අවිහිංසා ච
බන්ති ච අවිරොධනා**

දාන යනු දීම යි. ජනතාවගේ ආර්ථික ශක්තියට අදාළ මූල ධනය දීමත්, ආහාර පාන නිවාස ආදී අනෙකුත් පහසුකම් සලසා දීමත් මෙයින් අදස් කෙරේ. රට තුළ සඳාචාරය සුරකිනු පිණිස නීතිය ආදිය ද ඇසුරෙන් අවශ්‍ය කටයුතු කිරීම සීලයයි. පරිච්චාග යනු රටවැසියා වෙනුවෙන් සිය කාලය, ශ්‍රමය, ධනය, සුවපහසුකම් ආදී සියල්ල කැප කරමින් කටයුතු කිරීමයි. අජ්ජ ව නම් සෘජු හෙවත් අවංක, සාධාරණ තීරණ ගනිමින් අගතිගාමී නොවී ස්ථිර ප්‍රතිපත්ති මත පිහිටා කටයුතු කිරීමයි. මද්දව නම් ආඥාදායක ලක්ෂණවලින් මිදී මහජනයා කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් මෘදු ලෙස ක්‍රියා කිරීමයි. තප යනු තපසයි. ඉන්ද්‍රිය දමනය සහිත ව හැඟීම්වලට වහල් නොවී කටයුතු කිරීම යි. ජනතාව දරුවන් සේ සලකා ඔවුන් සමග මිත්‍රශීලීව කටයුතු කිරීම අක්‍රෝධ නම් වේ. ජනතාව විෂයෙහි සියලු කායික මානසික හිංසන ක්‍රියාවලින් මිදී කටයුතු කිරීම අවිහිංසා නම් වේ. බන්ති නම් ඉවසීම යි. ඉක්මන් තීරණවලට නොයා කල්යල් බලා කටයුතු කිරීම යි. අවිරෝධය නම් ජනතාව සමග ගැටුම් ඇති නොකර ගනිමින් ජනතා අදහස්වලට ඇහුම්කන් දී කටයුතු කිරීම යි. මෙම ප්‍රතිපත්ති නිසා ඕනෑම රටක සාමයන් සමෘද්ධියක් ඇති වේ.

3. සජ්ත අපරිහානිය ධර්ම

මෙම පිළිවෙත දීඝනිකායේ මහා පරිනිබ්බාණ සුත්‍රයේ “පෝරාණ වජ්ජ ධම්ම” ය ලෙස සඳහන් ව ඇත. වජ්ජ දේශයේ ලිච්ඡවී රාජවංශිකයන් විසින් අනුගමනය කරන ලදැයි සැලකෙන මෙම ප්‍රතිපත්ති ධාර්මික රාජ්‍යයක සැකැස්මට හේතු විය. යම් රාජ්‍යයක මෙම පිළිවෙත් ආරක්ෂා කරන්නේ නම් එය නොපිරි හී පවතින බව බුදුන් වහන්සේ දේශනා කොට ඇත. එම අපරිහානි ප්‍රතිපත්ති හත නම්,

01. නිතර නිතර රැස්වීම.
02. සමගියෙන් රැස් ව සමගියෙන් ක්‍රියා කොට සමගියෙන් විසිර යාම.
03. නොපැනවූ නීති නො පැනවීම හා පනවන ලද නීති ආරක්ෂා කිරීම.
04. වැඩිහිටියන්ගේ උපදෙස් ගරු කිරීම.
05. කුල කාන්තාවන්ගේ ආරක්ෂාව සැලසීම.
06. ඓතිහාසික ස්ථාන රැකබලා ගැනීම.
07. වරින්වර මහණ බමුණන්ට රැකවරණය ගරුසරු ව සැලකීම හා උපදෙස් ලබා ගැනීම.

4. සතර සංග්‍රහ වස්තු

දීඝ නිකායේ සිගාලෝවාද සූත්‍රයේ දී කුදුස් ලාමක ධර්ම යටතේ දක්වා ඇති මෙම සතර සංග්‍රහ වස්තුව දැනුම් රාජ්‍ය පාලනයට අදාළ තවත් ප්‍රතිපත්තියක් ලෙස සඳහන් කළ හැකි ය. දැනුම් පාලකයා මෙහි සඳහන් කරුණු සතර මහජනයා වෙනුවෙන් වූ සංග්‍රහ වස්තු හතරක් ලෙස සලකා කටයුතු කළ යුතු ය. ඒවා නම්,

01. දානය
02. ප්‍රිය වචනය
03. අර්ථ වර්ෂාව
04. සමානාත්මතාව යනු යි.

මෙහි දානය යනු දසරාජ ධර්මවල දැක් වූ දානය ම ය. රටේ මහජන ශුභ සිද්ධිය උදෙසා අවශ්‍ය කටයුතු සම්පාදනයයි. රටේ ස්වයංපෝෂිත ආර්ථික පසුබිමක් අතිවීමට අවශ්‍ය පදනම පාලකයා විසින් ඇති කළ යුතු ය. ඒ සඳහා විවිධාකාරයෙන් කෙරෙන රාජ්‍ය මැදිහත් වීම තවදුරටත් දානය යන්නට අර්ථ වශයෙන් දැක්විය හැකි ය.

පාලකයා කෙරෙහි මහජනයාගේ විශ්වාසය ඇතිවන්නේ ඔහු කුළ පවතින සත්‍යවාදී බව පදනම් කරගෙන ය. පාලකයාගේ ඕනෑම ප්‍රකාශයක් මහජනයාට පිළිගැනීමට සිදුවේ. පාලකයාගේ එම ප්‍රකාශ බොරුවෙන්, මුසාවෙන් යුක්ත නම් මහජනයා ඉන් මූලා වෙති. එය පාලන පෞරුෂයට හානිකරය. එම නිසා පාලකයා සත්‍යවාදී හා සත්‍ය ගරුක ව කටයුතු කිරීම අත්‍යවශ්‍ය ය. පාලකයාගේ වචන ප්‍රිය වචන බවට පත්වන්නේ එවිට ය.

සතර සංග්‍රහ වස්තුවේ දැක්වෙන අර්ථවර්ෂා යන්න අර්ථ කිපයක් ඇති සංකල්පයකි. පාලකයා තමාගේ යහපත උදෙසා නොව මහජන සුභසිද්ධිය උදෙසා කටයුතු කළ යුතු බව අර්ථවර්ෂා යන්නේ මූලික අදහසයි. නිතරම ජනයාගේ සුබසෙත ගැනම සිතිය යුතු ය.

අර්ථ වර්ගය යන්නට තිබෙන තවත් අර්ථයක් නම් රට තුළ ආර්ථික ශක්තිය ඇති කිරීම යන්න යි. කුටදන්න ආදී සුතුවල දැක්වූ කරුණු ඇසුරෙන් පාලකයාට එය රට තුළ සිදුකළ හැකි ය.

රටක පාලකයා නිරන්තරයෙන්ම කටයුතු කළ යුත්තේ සමස්ත මහජනයා කෙරෙහි වූ සමසිතින් ය. කුල, මල, ජාති, ආගම්, පක්ෂ, පාට ඔහුට තිබිය නොහැකි ය. රටේ සියලු දෙනාම තම දරුවන් සේ සලකා අපක්ෂ පාති ව කටයුතු කිරීම පාලකයාගේ සමානාත්මතා ගුණය යි. එමෙන් ම ඔහු සිය පාලන කටයුතුවලදී අටලෝ දහමින් කම්පා නොවී උපේක්ෂා සහගතව සමසිතින් සිටීම ද සමානාත්මතා ගුණය ලෙස දැක්වේ.

මේ ආකාර වූ බුදු දහමින් නිර්දේශිත දැනුම රාජ්‍ය පාලන ප්‍රතිපත්ති ඔස්සේ රටක්, ප්‍රදේශයක් පාලනය කිරීම තුළින් මහජනයාට සියලු අරමුණු ඉටු කරගනිමින් යහපත් ජීවිත ගෙවන්නට හැකියාව ලැබෙන බව විශ්වාසය යි.

අභ්‍යාස

පහත සඳහන් රචනාමය ප්‍රශ්නවලට ප්‍රමාණාත්මක විස්තර පිළිතුරු සපයන්න.

01. රටකට දැනුම පාලනයක ඇති අවශ්‍යතාව පැහැදිලි කරන්න.
02. බුද්ධ දේශික පාලන ප්‍රතිපත්තිවල ඇති විශේෂතාව පහදන්න.
03. ස්වයංපෝෂිත ආර්ථික රටාවක් රට තුළ ඇතිකරලීම විශේෂ වන්නේ ඇයි දැයි පහදන්න.
04. රටක මහජනයාගේ සියලු කාරණා විෂයෙහි වගකිවයුත්තා පාලකයාය. පහදන්න.
05. දස සක්විතිවත් හි අන්තර්ගතය පිළිබඳ විමසීමක් කරන්න.
06. දසරාජ ධර්මයෙන් රාජ්‍ය පාලන ශික්ෂණය තහවුරු කරයි. විමසන්න.